

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Міщука Віктора Валентиновича «Національні чинники в євроінтеграційних процесах країн Вишеградської групи» подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 291 – міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

Європейська інтеграція – процес, що триває кілька десятиліть, коли періоди «бурхливого» розширення межують з періодами «затишшя». На ці процеси впливає не лише сама політика ЄС, а й процеси, які відбуваються в країнах-кандидатах й країнах-членах. Одна з вагомих ролей належить національним чинникам, які часто перетворюються у відцентрову силу європейської інтеграції. Особливість рецензованої роботи в тому, що автор зробив спробу продемонструвати, що національні чинники (національні інтереси, національний суверенітет й національна ідентичність) спроможні також перетворитися в доцентрову силу й саме на етапі вступу до ЄС вони можуть сприяти розумінню/підтримці ідеї європейської інтеграції.

Попри те, що основна мета Вишеградської групи – інтеграція до євроатлантичних структур – досягнута, країни Четвірки посилюють свою роль у геополітичному просторі Європи й самі стають промоутерами євроінтеграційних процесів для інших країн, зокрема для України. V4 – приклад успішного набуття членства в ЄС, тому їх досвід є вкрай важливим для нашої держави у контексті посилення руху України до ЄС.

Логічно визначивши і аргументувавши мету й завдання, об'єкт і предмет дослідження, автор дисертації структурував роботу таким чином, що забезпечило формування ряду суттєвих і науково обґрунтованих висновків.

У першому теоретичному розділі автор структуровано й у певній ієрархії розглядає концепцію європейської інтеграції, чинники, що сприяють/заважають інтеграції, акцентуючи особливу увагу саме на дезінтеграційних факторах, зокрема політиці євроскептицизму. На основі широкого аналізу джерельної бази дисертант виснує про відсутність «досліджень, що доводять доцентрову сутність національного суверенітету на передвступному етапі інтеграції Вишеградської групи» (с. 53-54), що й визначає загальну новизну рецензованої праці.

У другому розділі «Національний чинник як доцентрова сила європейської інтеграції» автор наголошує, що для країн Вишеградської групи, «які нещодавно позбулися залежності від Радянського Союзу, проблема національної ідентифікації постала, як ніколи гостро» й у ході інтеграції виникла також потреба узгоджувати свої національні інтереси з інтересами держав-членів ЄС (с. 65).

Цілком слушно автор виснує, що на передвступному етапі європейська ідентичність, тобто самоідентифікація з Європою, європейським історичним спадком, європейськими цінностями, була одним із наріжних каменів руху до ЄС, тобто будл доцентровою силою. Окрім цього, у політичному просторі V4 переважав широкий внутрішній консенсус щодо пріоритетів зовнішньої політики, а саме: «якнайшвидше стати партнером передових демократій та досягти членства у ключових інституціях та інтеграційних структурах західного світу» (с. 73). Стосовно третього чинника – національного суверенітету (автор

аналізує внутрішній суверенітет), – то, взявши за основу такі показники як стабільність політичних інститутів та рівень демократії та дотримання прав людини, Міщук В. В., на основі емпіричних даних, робить узагальнення про те, що «динаміка посилення внутрішнього суверенітету була паралельною із динамікою посилення інтеграції до ЄС. <...> Тобто національний суверенітет у своєму практичному втіленні є інтеграційним фактором» (с. 89).

Ставши частиною Європейського Союзу, країни Вишеградської групи згодом зіткнулися з острахом «втратити національну ідентичність та частину державного суверенітету, бути поглинутими загальноєвропейською мультикультурністю» (с. 113), що спонукало до появи політики євроскептицизму. У третьому розділі, для вивчення євроскептичних настроїв у країнах Вишеградської групи після вступу до ЄС, дисертант провів контент-аналіз програм чотирьох лідируючих партій, які представлені також в Європейському парламенті. Автор виснує, що «позиції «жорсткого» євроскептицизму є маргіналізованою політикою» (с. 121), проте є острах федералізації ЄС, який «базується на національних факторах – таких як втрата національно культурної ідентичності націй та нівелювання суверенних інтересів країн Вишеградської четвірки» (с. 127).

На особливу увагу заслуговує п. 3.3, де дисертант аналізує національні інтереси й альтернативні інтеграційні проекти V4, зокрема й з позиції залучення до них України. Поділяємо з автором думку про те, що «заохочення України до євроінтеграції та сприяння такому напрямку міжнародної політики, забезпечує країни Вишеградської групи від відновлення політичного впливу РФ. З іншого боку остаточна перемога євроінтеграції в Україні та виключення фактору впливу РФ на нашу державу для країн Вишеградської групи означатиме створення непередбачуваного міжнародного гравця у внутрішній політичній шахівниці субрегіону та Євросоюзу» (с. 167).

Наукові результати Міщука В.В. представлені в необхідній кількості наукових публікацій та конференційних апробацій.

Проте теоретичні роздуми дисертанта й предмет дослідження спонукають до певних наукових дискусій, зокрема:

1. Обґрунтовуючи наукову новизну дисертаційного дослідження, Міщук В. В. стверджує, що «вперше досліджено комплексний вплив національних чинників на міжнародний інтеграційний політичний процес» (с. 21). Європейська інтеграція й малі інтеграційні утворення країн Вишеградської групи – це регіональні процеси й автор досліджує роль національних чинників саме в такому контексті. Тому, очевидно, доречно було б вести мову про вплив національних чинників саме на регіональний інтеграційний політичний процес.

2. У підрозділі 2.2., присвяченому аналізу джерельної бази не завжди є чіткі посилання на статистичні джерела.

3. У підрозділі 2.3. «Європейська інтеграція країн Вишеградської групи 1998 р. – 2004 р. під кутом зіткнення національних інтересів і проблем» на с. 95 дисертант стверджує, що «геополітичні цілі ФРН не виправдалися повною мірою через вступ країн Центральної Європи до ЄС, у зв'язку з тим, що як показала практика, держави Вишеградської четвірки проводять зовнішню політику у фарватері американської зовнішньополітичної доктрини». Думка цікава, могла б бути дійсно ілюстративна, проте бракує детального пояснення взаємозв'язку геополітичних інтересів ФРН, національних інтересів країн

Вишеградської групи й зовнішньополітичних пріоритетів США у конкретний період.

4. Вважаємо, що робота додала б позитиву, якби дисертант також проаналізував й зіставив роль відцентрових сил у період вступу до ЄС і доцентрових сил у період повноправного членства. Ймовірно, обсяги дослідження не дали можливість це зробити й це стане темою подальших наукових розвідок здобувача.

Однак, окреслені положення – питання дискусійного характеру. Водночас глибина теоретичних узагальнень, логічна послідовність обґрунтувань та аналіз, а також апробація в наукових публікаціях свідчать про високий науково-теоретичний рівень дослідника. Його вміння володіти методологією наукового аналізу та глибоке розуміння досліджуваної проблеми також належать до вагомих показників наукового досягнення.

Дисертаційна робота Міщука Віктора Валентиновича на тему «Національні чинники в євроінтеграційних процесах країн Вишеградської групи» відповідає вимогам «Про затвердження порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, які висуваються до дисертацій, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Рецензент:

**доктор політичних наук, професор,
професор кафедри міжнародних
комунікацій та політичного аналізу
Волинського національного
університету імені Лесі Українки**

Наталія КАРПЧУК

Семченко Л.С.